

Waar is de blik?

Ooit zat ik in een discussie over een onbegrepen film met een Grote Antropologische Filmmaker die uitdraaide op de vraag: "Mais où est le regard?" Waar is de blik? Wie kijkt? Wat is het standpunt? Mijn antwoord – beetje treiterig, ik geef het toe – was: "Overall!" Iedereen kijkt. Niet enkel de Grote Antropologische Filmmaker zelf kijkt, maar ook zijn onderwerp kijkt terug en ook in het publiek zitten tientallen mensen die – elk op hun eigen en eigenzinnige manier – meekijken. Die blikken wisselen elkaar af, gaan in verschillende richtingen, met diverse intensiteiten en spreken elkaar dikwijls tegen bovendien. Dat spel wordt zeer concreet in de actuele tentoonstellingen bij Argos.

Pieter VAN BOGAERT

Gelijkvloers staat een dubbeltentoonstelling van een Belgische en een Franse filmmaker: Bie Michels en Marie Voignier. De eerste werkt zeer geconcentreerd op haar onderwerp: Madagaskar. Of nog meer concentratie: de Madagassische baksteen. Langs daar ontstaat een web dat zich uitrekt in de geschiedenis. Een koloniale en postkoloniale geschiedenis waarin Madagaskar invloeden ondergaat van de Fransen, de Britten en zelfs enkele Vlamingen. Michels, die via de kunstenaarsgroep 'Performing Objects' wel wat ervaring heeft met het aan de praat krijgen van de dingen, construeert haar verhaal volledig vanuit het standpunt van de baksteen.

Het is heel mooi om het spel van de blikken in haar installatie te volgen. Het begint al bij de toeschouwer die de tentoonstelling binnenkomt langs een ronde bakstenen muur. Wat is dat voor iets? Je loopt er langs, je gaat eraan voorbij, je keert terug. Het is een spel van omwegen. Van een ervaring – een muur die

afsluit en opent – gaat ze verder in de handeling – de video's verder in de tentoonstelling nodigen uit opnieuw te kijken – en komt ze uit bij een blik: de verschillende bakstenen die in verschillende stijlen, gelinkt aan verschillende geschiedenissen, op elkaar liggen.

Die ervaringen, handelingen en blikken ontmoeten elkaar in 'La couleur de la brique', de nieuwe driekanal-video van Michels, helemaal achterin de tentoonstelling. Bakstenen worden uit de klei van de rivier geschep, een antropoloog legt uit waar de bouwstijlen vandaan komen en gebruikers testen de ruimtes die ontstaan tussen die bakstenen. Die gebruikers zijn ook performance-kunstenaars die de limieten van de stenen lichamelijk aftasten. Michels toont niet enkel haar personages aan het werk, ze filmt ook diezelfde mensen terwijl ze naar zichzelf kijken op een computerscherm.

Antropologie gaat over confrontatie. Het gaat over kruisende blikken, over gestuurde blikken.

Dat wordt nog duidelijker in de films van Marie Voignier. Zij toont hoe een toeristische gids in Noord-Korea de filmaakster op sleeptouw neemt, ze gooit de blik terug naar de kijker in haar zoektocht naar een hypothetische diersoort in Zuidoost-Kameroen, ze richt haar camera heel expliciet op een groep journalisten bij de verslaggeving van een onzichtbaar evenement in Oostenrijk.

Uitgankelijkheid

Op de bovenverdieping geeft de Brusselse antropoloog en filmmaker Laurent Van Lancker een demonstratie in het opentrekken van de blik. Of beter: demonstraties, in het meervoud. Vier werken vullen de ruimte, telkens op een andere manier. Met een strategisch opgestelde 16mm-projector en drie koptelefoons confronteert Van Lancker zijn bezoekers onmiddellijk met het dispositief van de filmmaker én van de kijker/luisteraar. Het beeld is gelaagd en moeilijk te ontcijferen. Het geluid – van de ratelende projector en de drie koptelefoons – zorgt telkens voor een ander perspectief.

Als Michels en Voignier de kunst verstaan om je stap voor stap mee te nemen in een

uitwaaiend verhaal, merk je dat Van Lancker een nieuwe kunst – ontwikkelen, in de zin van experiment – waarbij je altijd al in het verhaal zit. Je wordt er centrifugaal ingezogen, altijd maar dieper. Er ontstaat een ruimte van beelden, geluiden, associaties en affecten. Je inbreng als toeschouwer wordt altijd maar groter. Tot je je afvraagt: hoe raak ik hier nog uit? De inzet is hier niet langer de toegankelijkheid, dat komt vanzelf, maar wel iets waarvoor we een nieuw woord moeten bedenken in de zin van 'uitgankelijkheid'.

Die 'uitgankelijkheid', is dat niet de inzet van elke antropologische observatie? Het delen van de blik, dat gaat over het delen van het zelf: als antropoloog/filmmaker, als onderwerp, als kijker/lezer/luisteraar. Delen: dat gaat over wegcijferen, uit jezelf stappen, in de realiteit van de ander. Dat maakt het werk van Van Lancker even aantrekkelijk als gevaarlijk: zijn realiteit spreidt zich altijd verder uit, tot je niet meer weet waar ze begint en waar ze eindigt.

Op zo een moment zou ik willen schrijven: het laat je niet meer los. Maar zo intens is de ervaring van deze experimenten niet. Dat gevoel heb ik wel bij een film als 'Kalès' bijvoorbeeld, waarvoor Van Lancker filmde in de Jungle van Calais. Ook dat is een plaats zonder ingang – niemand kiest ervoor om hier te wonen –, en zonder uitgang – niemand weet hoe eruit te raken. Maar de film zelf, die heeft wel een begin en een eind. Dat, en de ervaring van de filmprojectie in een goede zaal, maakt de ervaring iets minder vrijblijvend dan de experimenten in deze tentoonstelling.

Bie Michels & Marie Voignier. 'Dialoguing Gazes'; Laurent Van Lancker. 'Disorientation(s)' tot 15 juli bij Argos. Werfstraat 13, Brussel. Open wo-zo van 11-18u. www.argosarts.org

Tussen 20 en 30 juni presenteert Cinematek in Brussel een programma met films van en een carte blanche voor Laurent Van Lancker. 'Kalès' draait er op 24 juni. Info en uren op www.cinematek.be.

Bie Michels, 'La couleur de la brique', 2014-2018, courtesy of the artist

